

40. Deinde pergit: „Un *Tratado de la obediencia*. Otro sobre la pluralidad de beneficios (probabiliter idem atque ille, qui supra n. 23. indicatus est). Y unas lecciones en el idioma toscano“. Ita habet in *Hist. prov. Tolet. T. II. p. 94*, penes De Backer.

41. Codex Ottobonianus 2472 in bibliotheca Vaticana continet a pag. 42 nonnulla notamina *De ingressu in religionem* a Lainio conscripta.

4. De initiis controversiae inter patres Tridentinos agitatae de origine jurisdictionis episcoporum.

Quod in concilio erat usu receptum, ut materiae iudicandae primum a theologis coram patribus discuterentur, id etiam circa doctrinam de sacramento ordinis fuit rite servatum. Initium disputationis datum die 23. Septembris 1562, duce Alphonso Salmerone S. J., pontificio apud concilium theologo. Exhibitae theologis fuerant septem propositiones ex variis haeticorum scriptis desumptae, quibus veritatem catholicam opponerent.¹ Quamvis nulla in iis reperiretur, quae controversiam de divino jure episcoporum tangeret, non deerant tamen ex oratoribus, qui rem jam in primo illo conventu in concertationem adducerent; atque in iis nominatim erat theologus archiepiscopi Granatensis, domini sui, ut manifestum erat, auctoritate permotus.

Petrus Guerrero, Granatae in Hispania metropolita, vir ut natura acris ac vehemens, ita facundia clarus et potens, cujus nomen inde a concilii tempore ex historia praesentis controversiae orbi catholico innotuit, propriae est apparetque verus conciliator et fautor illius partis, quae jus divinum episcoporum pertinaciter propugnat. Ei quia major numerus episcoporum hispanorum, utut aliis in rebus varie sentientium, erat addictus, nomen partis hi-

¹ Theiner, *Acta Concilii Trid. II*, 133. Cf. Raynaldus, *Annales a. 1562 n. 89*; Pallavicinius, *Hist. conc. Trid. lib. XVIII. cap. 12. n. 1.* — Theologorum sententiae recensentur apud Theiner l. c. 135—151.

spanae inditum, quantumvis licet eidem neque omnes Hispani faverent neque omnes caeterarum nationum antistites existerent adversarii. Qui parti prae ceteris omnibus erat formidini, Jacobus Lainez, praepositus generalis S. J., originem ex Hispania duxit; eidem parti contra favebant nonnulli episcopi Itali, quos deinde secuti sunt Galli, ac demum (ut praeterea duos alios afferamus) qui nomine Ferdinandi I. concilio intererant, Georgius Drasković Quinque-Ecclesiis in Hungaria, et Andreas Sbardellatus (Dudić) Tiniae in Dalmatia episcopi.

Quod Hispani generatim opinioni de jure divino adeo studerent, id auctore Gabriele Palaeotto inde venisse putandum est, quod apud eos maxima auctoritate valeret Franciscus Victoria, insignis ex ord. Praed. magister theologus, vir velut meritissimus theologiarum, quae diu misere neglectae jacuerant, literarum per omnia Hispaniae regna atque academias instaurator celebratus. Ex ejus schola quum plerique omnes prodiissent episcopi, mirum non est, quod eundem sibi et in tenenda hac, quae ipsi propria erat, sententia presso gradu sequendum esse censerent.¹

Quid pars hispana postularet, jam in praevio illo, quem diximus, theologorum congressu cernebatur, sed clarius etiam patuit statim, quum ipsi concilii patres de materia proposita loqui inciperent. Continebat schema propositum doctrinam de ordine cum septem canonibus dogmaticis suprema anathematis sanctione firmandis; fuerat autem ex legatorum mandato versus finem disputationum theologorum a speciali commissione membrorum concilii exaratum, Lainio in conficiendum opus haud exiguum impendente laborem. Quaestionem de jure divino etiam novum hoc schema tacitam praetererat.

Canon 7. erat hujusmodi: „Si quis dixerit, episcopos

¹ Hanc rationem affert Palaeottus in suis actis concilii Tridentini, cui interfuerat ipse. Apud Theiner II, 610. Cf. Pallavicinius lib. XIX. c. 6. n. 5. — De Victoria lege quae recenter ex manuscriptis praesertim Vaticanis communicavit Franciscus Ehrle S. J. in ephemeride „Der Katholik“ 1884. tom. II. p. 505 ss.

non esse presbyteris superiores, vel non habere jus ordinandi, vel, si habent, id esse illis commune cum presbyteris; sive ordines ab ipsis collatos sine plebis vel potestatis saecularis consensu aut vocatione irritos esse; et eos qui ab ecclesiastica et canonica potestate rite ordinati et missi non sunt, sed aliunde veniunt, legitimos esse verbi et sacramentorum ministros: anathema sit.¹

Ex fatali hoc canone septimo (qui postea etiam primus vocabatur) orta est materia vehementis ac funestae illius controversiae, quam Palaeottus in actis concilii non immerito scripsit aliquando visam prope immortalem futuram,² quamque eo etiam luctuosiorē declaravit, quod nec proposita fuisset, nec necessaria, nec his temporibus congruens.³

Quid Lainez, vi muneris sui litis consors factus, in tractanda causa praestiterit, fusior ejus hoc volumine exhibita Disputatio ostendit.

Cuncta hic singillatim persequi non possumus, quae ad celeberrimae controversiae originem et progressum spectant. Pallavicinius quidem omnem ejus historiam ordine narravit, scriptione sua ubique ad genuinos fontes historicos, praesertim ad litteras tum a legatis concilii Romae tum inde Tridentum ad legatos missas, diligenter accurateque exacta.⁴ Verum eminentissimus vir documentorum istorum archetypa non repraesentavit in forma extensa. Ea de causa, quum nos id jam simul consecuti, ut tenorem litterarum ipsum possemus fideliter describere, ad id consilii devenimus, ut eas, quantum ad rem nostram attinent, nunc primum integras sisteremus praesenti hoc volumine pp. 393 seqq. Sunt autem 65 epistolae legatorum pontificiorum et s. Caroli Borromaei.

Gravissimum hoc epistolarum commercium inter concilii praesides et papalem status secretarium optatum

¹ Theiner II, 153, ubi etiam reliqui canones et „doctrina proposita“ habentur.

² Theiner II, 641.

³ Ib. 610.

⁴ Hist. Conc. Trid. I. XVIII. cc. 12 seqq.

lumen singulis quaestionibus inter controversiae cursum incidentibus affundit, saltem pro eo temporis spatio, quod pro Lainii disputatione rite intelligenda debet attendi, scilicet ab exeunte Septembri 1562 ad exeuntem Februarium anni sequentis. Ex larga abundantique materia visum est selecta quaedam puncta ad controversiae originem spectantia hic indicare, quo prudens lector in antecessum judicare queat, quam uberem lucem epistolae sint occurrentibus quaestionibus allaturae.

In prima sua epistola¹ referunt legati, silentio se transiisse jus divinum in canone septimo proposito. Sed olim sub cardinali Crescentio (h. e. quum Crescentius, cardinalis tit. s. Marcelli, concilio praecerat 1551—1552) assumpta inter alios quosdam articulos discutiendos ipsa erat assertio a Luthero et aliis, videlicet sensu plane haeretico, facta: „episcopos jure divino non esse institutos neque presbyteris superiores“.

Legati quidem merito censebant, omnia removenda esse, quibus lis cum hispana parte suscitari posset, et ideo neque illum articulum haeticorum esse attingendum; verum tres archiepiscopi, Granatensis, Bracarensis, Messanensis, cum episcopo Segobiensi, vehementer instabant, ut quaestio inter catholicos theologos mota de episcoporum jurisdictione reassumeretur excutienda, additis canonis verbis: episcopos jure divino institutos. De miris quas afferebant rationibus, deque nexu, quo eorum postulatam cohaerebat cum tractata jam controversia de divina residentiae obligatione, ipsa videatur legatorum epistola. In qua etiam prima signa alius elementi oppositionis jam habentur expressa, scilicet gallicana et caesarea reformationis postulata; quod falsum reformandi studium mox cum Hispanorum circa jurisdictionem petitione fatali nexu conjunctum iri, plures aliae legatorum epistolae fusius docebunt. Lainez utrumque simul oppugnabit.

Vixdum ferre suffragia de praefatione coeperant patres die 13. Octobris², ita referunt legati de initio congrega-

¹ Lit. legat. infra n. 1. p. pag. 398.

² Lit. legat. n. 9. p. 409.

tionum, quum statim archiepiscopus Granatensis memoratam de episcoporum jurisdictione quaestionem, in concertationem intulit, provocatione facta ad formulam ex tempore Crescentii, dicebatque „quod ipsi videretur a synodo petenda declaratio, hanc episcoporum institutionem esse juris divini.“ Respondet legatus Stanislaus Hosius, cardinalis Varmiensis, „ideo punctum hoc omissum in praefatione fuisse, quod haeretici id non negarent (videlicet in confessione Augustana)“; sed „post Granatensem aliqui alii dixerunt, hanc declarationem esse faciendam“.

Operae fuerit pretium ex codice manuscripto bibliothecae aulicae Vindobonensis n. 383 tom. 21 huc adscribere litteras adhuc ineditas, quas Car. Visconti (Vicecomes), episcopus Ventimiliensis, Romam ad s. Car. Borromaeum die 15. Octobris 1562 dedit de Granatensis suorumque orationibus.¹ Ex iisdem clarius quam ex legatorum relationibus apparebit, ab Hispanis parum firmas rationes theologicas fuisse allatas. Quum autem multa omnino argumenta, quae Lainius in sua Disputatione refutat, ex ipsis hisce rationibus sumpta esse deprehendantur, quas Vicecomes in concilio prolatae testatur, ex inspectis ejusdem litteris id assequemur, ut plerumque sciamus, contra quosnam adversarios Lainius singillatim pugnet, quamvis neminem ipse nominat.

„Granata fece istanza, che si aggiungessero nell' ultimo canone quelle parole: „Episcopus jure divino institutos esse presbyteris superiores“. E di già erano avvertiti alcuni prelati, che gli sogliono contradire volentieri, che non volessero mettere in disputa questa materia, per non dar occasione alli prelati Spagnuoli di repliche e di tirare in lungo le congregazioni. Esso poi cominciò a dire, che poteva di ragione proporre e fare questa dimanda, perchè nel tempo del cardinal Crescenzo legato fu proposto il canone in quella forma ed approvato quasi da tutti, adducendo per scienti² di ciò monsignor di Segovia e Panormitano; i quali poi in confirmazione di questo non dissero cosa

¹ Ex eodem codice alia etiam fragmenta litterarum, praesertim quae ad Lainii res spectant, infra decerpemus. Codex non ipsas originales litteras praebet, sed textum saec. XVII. et quidem saepius valde mendose descriptum.

² Cod. scienti.

alcuna. E ricorò più volte che la synodo dovesse definire queste due cose, cioè „episcopos esse jure divino institutos et¹ eodem jure esse presbyteris superiores“; dicendo, che non si poteva mancare di dichiararlo, per esser negato dagli heretici. Et si estese con molti argomenti, ragioni e autorità a comprovare questa opinione, allegando alcune altre autorità reprovate, che venivano a inferire l' autorità de' vescovi quasi pari a quella del papa; soggiungendo, „quod episcopatus unus, cujus a singulis pars tenetur“, et che il papa era vescovo come gli altri; affermando, che il papa et i vescovi erano fratelli, figliuoli d' un padre e d' una madre, cioè la chiesa; onde se il papa era istituto da Cristo, così erano parimente istituti i vescovi; ma che il papa non era istituto capo per altro nisi in beneficentem causam.

Disse poi, quod Petrus non instituit apostolos episcopos, sed Christus; così dunque „episcopi cum sint successores apostolorum, non habent potestatem a successore Petri, sed a Christo; allegando a questo proposito l' esempio dell' albero, in qua multi sunt rami, robur autem unum. Ed argumentò ancora, che se gli sacramenti sono istituti da Cristo, così per conseguente erano istituti i ministri de' sacramenti, e che se la hierarchia era de jure divino.“ Ed aggiunse che la potestà si conferiva da Dio, e che gli ordini, che si danno per mano de' ministri, venivano da Dio. Finalmente concluse, che tutte queste cose erano vere e certe“ . . .

Alle quali parole rispose il signor cardinale Varmiense e disse, che questo non era alcuna controversia con gli heretici; anzi ch' essi nella confessione Augustana tenevano il medesimo; et che però era soverchio ed inutile a metterlo in dubbio, e che li padri non dovevano entrare in disputa di cosa, nella quale convenissero insieme li cattolici et heretici.

Perlochè levatosi Granata in piedi rispose, che la confessione Augustana non confirmava questo, anzi che contradiceva; e tornò pure a ricercare, o che la synodo facesse questa diffinitione, o vero che si rispondesse alle ragioni et autorità, ch' esso aveva allegate. Onde il cardinale tornò a replicare, che gli heretici non negavano nella confessione Augustana le sudette cose, et che nihil dicebant praeter convitia et maledicta. Finalmente Granata tutto infocato disse: „Remitto me ad nationes.“

Il vescovo di Segovia con molte ragioni attese a provare, ch' era necessario che la synodo dichiarasse que' due punti proposti da Granata, „episcopos jure divino institutos esse presbyteris superiores“, sendo veri et certi. Et addusse alcuni luoghi degli heretici, li quali niegono

¹ In Cod. deest et.

² Desunt verba etiam membra hierarchiae, episcopi, vel similia.

³ In cod. adjunguntur hoc loco duae lineae, quarum textus nimis corruptus est.

la superiorità dei vescovi et la loro institutione esser de jure divino, provandolo anco con molti argomenti; tra quali disse, che si come il papa è successore di Pietro, così li vescovi sono successori degli apostoli, et debilitandosi la potestà de vescovi, si viene anco a debilitar quella del papa. Disse ancora, quod potestas spiritualis et potestas jurisdictionalis non¹ traduntur a pontifice, quum applicatio personae et divisio materiae ad eum pertineant; episcopatus autem non est proprie episcopatus sine potestate jurisdictionali; che la potestà episcopale si da ai vescovi in consecratione, quum perunguntur sacro chrismate. Disse ancora, quod potestas supernaturalis traditur episcopis a Deo, quae auferri non potest, quamvis degradentur; et quum illa potestas per manuum impositionem, per unctionem consecrationis et signa externa tradatur episcopis, sequitur, quod episcopatus sit ordo, et quod sit de jure divino, quemadmodum etiam presbyteratus. Item quod si concedatur, hierarchiam esse, necessario sequitur, episcopatum ordinem esse hierarchicum (et a Deo)²; et quod omnes pontifices usque ad Silvestrum asserunt, quod episcopatus ordo est a Deo immediate, et dixerunt hoc in epistolis suis vel ex professo, vel aequivalenter. Soggiunse ancora, che le parole 'Quodcunque ligaveris' etc. furono dette agli apostoli; episcopi autem perfecte succedunt apostolis in potestatem ordinis et³ jurisdictionis; ergo etc.

L'arcivescovo di Zara ancorchè sia uno de formatori disse, che gli piaceva, che se gli aggiungessero quelle parole 'episcopos jure divino' etc. per dannar quello, che gli heretici dicevano nella confessione Augustana. Al che rispose il cardinal Varmiense, che in detta confessione non era cosa alcuna, dove gli heretici dissentissero in questo.

Bracarense disse, che gli piaceva solo, che s'aggiungessero le dette paroli, parendoli, che non si potessero tacere. Ma dopo si allargò, volendo provare, episcopos institutos esse jure divino. Et tra gli altri argomenti venne a dire, quod papa non potest auferre potestatem episcopis traditam per consecrationem, quum potestas seu character sit indelebilis.

L'arcivescovo di Cipro disse, che gli piaceva, che si dichiarasse, episcopos jure divino presbyteris superiores esse per il grado che tengono, riservando l'autorità del papa: del quale disse essere tutta la giurisdizione et che gli altri vescovi la ricevano da lui.

Quae dum in concilio tractantur, cardinales legati interim haud levi cura decretorum de residentiae obligatione praeparandorum exercebantur, memores laboris Aprilis mense ejusdem anni frustra in quaestionem de divino re-

¹ In cod. deest non.

² Locus in cod. vitiatus.

³ Deest et in cod.

sidentiae praecepto insumpti. Hanc ob causam ex urbe Roma accuratissime doceri cupiebant, quam ratione procedere deberent. In eo ipsi cum sede apostolica consentiebant, theologicam illam quaestionem de jure residentiae obtinendo fini concilii non idoneam, esse declinandam et, quantum fieri posset, omnino praetermittendam. Nec parum se levatos confirmatosque sentiebant, quum ex litteris s. Caroli Borromaei rescivissent, id sibi esse agendum, ut de residentia decretum disciplinare tantum conderetur, quod debita poenarum sanctione esset communitum. Non tamen omni metu vacabant, ne priores controversiae per eam occasionem instaurarentur, quemadmodum ex eorundem litteris die 19. Octobris 1562 ad sanctam sedem datis colligitur.¹

In iis igitur promittunt quidem, summo studio se adnisiuros ut ejusmodi decretum de residentia, quamvis id arduum ac per difficile sit, synodaliter edatur absque declaratione quaestionis, sitne divini an humani juris; verum celare summum pontificem non possunt difficultates undique oborituras, ob quas magno in timore se versari fatentur. In postscripto immo, ubi controversiae de divino jure denuo jam excitatae mentionem faciunt, expresse movent, vota eorum, qui declarari volunt, institutionem episcoporum esse juris divini, (quantum nunc quidem conjicere liceat) fore numero si non plura aut paria, saltem non multo pauciora, ut adeo declaratio haec non sine gravi scandalo omitti possit; quo casu tamen operam dare volunt, ut ejusmodi verba adhibeantur, quae nihil detrimenti afferant. In iisdem litteris etiam animadvertunt, ex oratoribus unum Lainium superesse, eumque statim sequenti die (h. e. 20. Octobris) de proposita materia esse locuturum.

Quod hic legati obiter ac veluti in transcurso profuerunt nomen, memoriam id nobis infert viri, qui praecipuas partes in disputatione mox est habiturus ac, discussis

¹ Infra pag 413.

errorum tenebris, controversiam ad tolerabilem exitum adducturus.

Antiquam scholam secutus Lainez sentiebat, jurisdictionis potestatem episcopis non competere *jure divino*, dummodo hic terminus proprio illo pressoque sensu acciperetur, quo in praesenti controversia (saltem ubi clare et aperte disputabatur) sumi consueverat. Est autem proprius ille ac strictior vocabuli sensus, ut episcopis dicatur jus suum ita immediate ac directe a Deo collatum, ut potestatem jurisdictionis nulla interveniente auctoritate, quantumvis licet a Deo instituta, divinitus acceperint. Quo sensu potestatem primatiam in universam ecclesiam immediate a Deo, atque inde *jure divino*, habuit Petrus habentque omnes ejus in primatu successores. Quo item sensu episcopatus quatuor talis, seu gradus hierarchicus episcoporum universim, est juris divini, quum summus pontifex *jure divino*, videlicet ex Christi voluntate et ordinatione perpetua teneatur episcopos instituere, qui dioeceses suas tanquam provincias proprias ceu principes ac magistratus ordinarii regant. Quo eodem stricto sensu tandem episcopi omnes in ipsa consecratione characterem episcopalem cum plenitudine potestatis ordinis *jure divino* consequuntur.

Sedulo tamen est attendendum (et huc omnis controversiae caput redit), non ita immediate ex *jure divino* derivari singulorum episcoporum jurisdictionis potestatem, h. e. non directe ex *jure divino* venire, ut hic aut ille episcopus jurisdictione ornatus existat; quamvis enim Christus generatim voluerit, ut episcopi adsint, qui ecclesiam sub Romano pontifice regant, non tamen speciatim determinavit, ut haec aut illa persona in episcopum consecratur, ut omnes consecrati potestate jurisdictionis instruantur, ut jurisdictione ornandus eam hoc vel illo modo limitatam accipiat, ut uni episcopo jurisdictione instructo certa quaedam suisque limitibus accurate determinata pars ecclesiae, alteri vero alia provincia aequae definita tanquam territorium proprium assignetur. Haec atque alia his similia, quae a Christo ipso singillatim articulativè non sunt determinata, ab ejus in terris vicario,

Romano pontifice, ex plena illa, quam *jure divino* habet, ecclesiam regendi potestate, pro variis temporum locorumque adjunctis statui et defini debent. Quoniam vero episcopi, ex ipsa consecratione jam plena ordinis potestate instructi, *jure divino* ordinantur ad ecclesiam, quae ipsi fuerit per canonicam legitimamque missionem commissa, gubernationem, summus pontifex, ipsis singularum dioecesium regimen ex divina ordinatione committendo, eos non ut vicarios suos deputat, qui ejus nomine gregem sibi commissum pascant, sed tanquam veros principes ac magistratus ordinarios instituit, qui jurisdictionem nomine proprio atque inhaerentem officio suo exerceant, licet in explendo hoc suo munere juxta divinam ecclesiae constitutionem Romano episcopo obnoxii existant.

Quam eandem doctrinam s. Carolus Borromaeus quoque brevissimis sed satis perspicuis verbis tradit in litteris, quibus nomine Pii papae IV. legatis ad timidam eorundem epistolam quam superius pag. 37* recensuimus, respondet die 29. Octobris: „Ex postscripto d. 19. Octobris Sanctitas sua etiam dubium (vestrum) intellexit, praetermitti non posse declarationem, institutionem episcopatus esse juris divini. Qua in re id omittere nolo, ut in memoriam revocem (licet necessarium non esse sciam), casu quo fieri debeat, intelligendum hoc esse quoad ordinem, quum res nimis clara sit quoad jurisdictionem, eam episcopos a summo pontifice habere; et in dicta declaratione, tam in praefatione quam in canonibus, talia quoque verba esse adhibenda (quemadmodum vos facturos dicitis), quae nullo unquam tempore praepjudicium creare aut consequentiis huic sanctae sedi perniciosas ansam dare queant.“¹)

Designato die 20. Octobris igitur Lainius ultimus ex membris atque oratoribus concilii votum tulit, notionibus doctrinisque suis uberius propositis. Ipsum ejus sermonis textum quidem non habemus in forma integra, possidemus tamen egregium ejusdem summarium ex archivis vaticanis a Pallavicinio erutum, in quo „auctor temporis ava-

¹ Vide litteras infra pag. 423 impressas.

rus scribendo in arctum pugnum collegit, quod dicendo larga manu sparserat.¹

Memoratum summarium praesenti volumine sistimus pp. 371 seqq. Ex eo hoc loco speciatim enotamus, id non egisse oratorem, ut definiretur, episcoporum potestatem non immediate ac directe a Deo venire; quum tota ejus disputatio potius eo rediret, ut se adversariis tantum opponendo solam veritatem assereret: episcopos quoad ordinem quidem esse juris divinis, non autem quoad jurisdictionem. Caetera, quae sive ad doctrinam sive ad canones de ordine pertinebant, oratione non attigit.

Dolendum quod Massarellius hujus orationis mentionem non facit in actis concilii; eo tempore quippe morbo erat affectus; aegrotantis vices in secretarii munere obeundo episcopus Castellanetensis, Sirigus nomine, supplevit,² sed nec hujus commentarios de orationibus a concilii patribus iis diebus habitis possidemus; id tantum scimus, legatos in proposito habuisse, ut eos propter argumenti gravitatem Romam mitterent.

Palaeottus quidem Lainii mentionem infert, sed quod similiter est dolendum, prolixam ejus orationem in pauca haec confert: „Quum praelati multi eam partem acerrime tutati essent, ut episcopatum³ dicerent juris divini esse tum quoad ordinem tum quoad jurisdictionem, idque dilucide a sancta synodo explicari contenderent, ipse aliorum etiam multorum qui ante eum dixerant exemplo, contrarium variis rationibus auctoritatibusque asseruit.“⁴

5. De Disputatione infra imprimenda, quam Lainius occasione controversiae de jurisdictione episcoporum scripsit.

Antequam de hac Disputatione agimus, judicia de Lainii oratione utrimque lata consideranda veniunt; nam ipsi mo-

¹ Hist. conc. Trid. l. XVIII. c. 15. n. 1.

² Litterae legatorum ad s. Carolum d. d. 19. Octobris 1562, quarum infra p. 413 pars exhibetur.

³ Dicendum potius erat *episcopos*.

⁴ Apud Theiner, Acta conc. Trid. II, 596.

tui animorum exorto ex oratione diei 20. Octobris Disputatio, quam diximus in titulo, originem suam debuit.

Atque hic quidem praeprimis juvat iterum audire Palaeottum:

„Lainez, generalis Jesuitarum, qui ultimus omnium de more sententiam suam dixit, solus totam synodum occupavit prolixo quidem sermone, sed valde erudito, distincto et rei accommodato. Nam quum praelati *etc. sequuntur quae paulo superius p. 40* relata sunt.*

„Adeo copiose et constanter (partem Hispanis contrariam asseruit, ita pergit Palaeottus), „ut non defuerint, aliqui, qui haec ab eo idcirco ita affirmari suspicarentur, quod quum ejus religio, cujus ipse caput et generalis erat, pendeat recte a papa et quotidie latius propagetur, putaverit ipse, si ejus sententia obtineret, facile futurum, ut ejus religio majores hinc vires sumeret, quoniam aliarum etiam ecclesiarum administratio, repugnantibus licet episcopis, ei concedi posset, quum ambo jurisdictionem aequae a papa agnoscant. Verum haec proculdubio vana fuerunt, quum vir esset summae probitatis ac religionis, et cui fideles omnes multum pro magnis, quos in catholica ecclesia fructus fecit, omnino debeant; egoque sane illum ex animi conscientia ita locutum fuisse mihi persuasum habeo.“

Quocirca tum ratione accusationum contra Lainium factitarum, tum ratione applausus maximi ex parte aliorum, justissimum esse illud dictum Pallavicinii apparet, qui de celebri voto Lainiano 20. Octobris prolato scribit: „Ista ejusdem oratio tantam famam acquisivit, quantam nulla fere ex aliis, quas patres synodi audiverunt.“¹ Grandem hunc sed diversum effectum, apud amicos videlicet et inimicos sententiae Lainianae, etiam Paulus Sarpius extollit, saltem hac in re juxta eventus veritatem loquens. „Nulla ex orationibus, ait, quae in concilio habitae sunt, magis fuit laudata, nulla vituperata magis, scilicet juxta varium

¹ Hist. conc. Trid. lib. XVIII. cap. 15. n. 1.